

กว่าจะได้
ความรู้เกี่ยวกับพืช
พรรณไม้ในป่า ต้อง
อาศัยความอดทน ฝึ
แสวงหา ตามรอย
ผู้ทรงพระคุณ-ปัญญา
พ่ออุ้ย แม่อุ้ย ชาว

✓ จีปูก-ชื่อไม้คนล้านนา ผะพญาการทำยาแก้ท้องอืด

บ้านที่มีประสบการณ์เดินป่า อาบเหงื่อพร้อมกับได้ฟังการอธิบาย
ถึงคุณลักษณะของป่าไม้อันมีค่า บางต้นมีอยู่ทั่วไป บางต้นหา
ยากมาก จะขึ้นได้ก็เพียงแต่บางพื้นที่ เฉพาะแห่ง เช่น ต้นจีปูก
จะขึ้นต้นทรงอยู่ได้ก็เพียงแต่หน้าผาเท่านั้น

เป็นเรื่องที่แปลก น่าทึ่ง บรรดาไม้ส่วนมากจะต้องอาศัยพื้น
ดินเป็นแหล่งเลี้ยงชีวิต เพราะมีปุ๋ยตามธรรมชาติ มีน้ำอุดมสมบูรณ์
เลี้ยงลำต้น กิ่งใบจนให้ดอกผล แต่ต้นจีปูก จะฝังรากลงบนพื้นที่
หน้าผาเท่านั้น พ่ออุ้ยปันหมอพื้นบ้านให้ความรู้ไว้ว่า “ต้นจีปูก บาง
ท้องที่เรียกว่า ต้นแฮปันจิ้น จะพบได้ตามพื้นที่ป่าที่มีผา เคยมีคน
พยายามเอาต้นจีปูกไปปลูกตามบริเวณบ้านพื้นที่ราบ แต่ไม่ได้ผล
เพราะรากเน่า และทำให้ต้นจีปูกตายไปในที่สุด

ต้นจีปูกจะฝังรากลงตามหน้าผา และเลี้ยงตัวเติบโตอย่างช้าๆ
สะสมตัวยาไว้ตามราก ตามลำต้น มีอายุยืนนานนับสิบเป็นร้อยปี
เท่าที่พบมีลำต้นโผล่พ้นดินสูงสุดประมาณสองกกว่าๆ แตกกิ่งก้าน

☼ ต้นจีปูกหรือต้นแฮปันจิ้น สมุนไพรที่ออกตามหน้าผา เป็นไม้หายาก.

สีน้ำตาลลาย มีใบแตกจากก้านเป็นคู่ๆ ชายขาว ลักษณะสีใบมีสีเขียวเข้ม
ผิวใบเป็นมัน

เด็กชายวัยห้าขวบ พ่อแม่ตั้งชื่อว่า “แปง” เพราะเป็น
บุตรชายคนแรกผู้เป็นที่รักของครอบครัว จู่ๆแกมีอาการท้องอืดมา
หลายวัน ท้องจะเริ่มพองโต เวลาผายลมมีกลิ่นเหม็นผิดปกติ หมอ
พื้นบ้านบอกว่าอาการนี้เกิดจากอาหารไม่ย่อย จะเริ่มขับถ่ายยาก ลม
ในท้องมีมากผิดปกติ

อ้ายไม้ะ ผู้เป็นพ่อจึงออกจากบ้านพร้อมเสียม เพื่อเสาะ
หาต้นจีปูก จุดมุ่งหมายคือ หน้าผาในป่าหลังหมู่บ้านวิธีการเอาจีปูก
หรือต้นแฮปันจิ้นมาทำยา อ้ายแปงใช้ปลายเสียมค่อยๆเกี่ยวพันหินรอบ
ข้างโคนต้นจีปูก เพื่อหาช่องทางขุดเอารากจีปูกมาให้ได้มากที่สุด
เขาเริ่มใช้คมเสียมเจาะผาเป็นรอยรอบต้น ให้เป็นรอยจำหมายก่อน
ออกแรงขุดอย่างจริงจัง

พักเหนื่อยเอาแรง เขาจับเสียมออกแรงขุด แล้วหยุดเชี่ย
เศษหินทั้งเป็นพั๊กๆ จนเห็นรากแก้วชัดเจน จึงใช้คมเสียมตัดส่วนล่าง
ของรากแก้ว แล้วนำต้นขึ้นมา ปลอ่ยให้รากแก้วส่วนหนึ่งเหลือไว้เพื่อ
ให้แตกต้นใหม่ขึ้นแทนต้นเดิม

เมื่อมาถึงบ้าน อ้ายแปงตัดกิ่งใบออกจากลำต้น เหลือแต่
ราก และลำต้นจีปูก นำไปต้มเก็บน้ำให้ลูกดื่มเพื่อขับไล่ลมในท้อง
และขับถ่ายของเสียออกมา

พ่ออุ้ยให้ความเห็นว่า “ต้นจีปูกมันมีรากแข็งแรง กว่าที่จะ
เจาะลงเนื้อหินผาต้องใช้เวลานาน รากที่ยังลงหน้าผาอาจเป็นปีละหนึ่ง
ข้อมือเท่านั้นเอง แต่เวลาคนนำมาใช้ขุดเอาเดี่ยวเดียวก็หมดต้น การ
ที่จะเอาต้นจีปูก ต้องขุดเอาแต่ต้น หรือรากส่วนบนเท่านั้น หรืออาจ
ตัดเอาแค่ใบหรือกิ่งก็พอ พยายามให้ต้นจีปูกคงต้นแพร่พันธุ์ ในป่า
ต่อไป”

บางครั้งหากไม่มีเวลาต้ม อาจใช้ราก
หรือต้นจีปูกมาฝน ละลายเอาน้ำยาให้ เด็กดื่ม
ก็ได้ ฤทธิ์ยาจะขับไล่ลม ทำให้เด็กมี การ
ขับถ่ายเป็นปกติ

จีปูก หรือแฮปันจิ้น ต้นไม้หายาก
หากนำมาใช้อย่างถูกวิธี และคุ้มค่า จะไม่
ทำลายไม้ในป่า หรือสิ่งแวดล้อมให้สูญพันธุ์.

แหล่งข้อมูล :

- ☐ สัมภาษณ์หมอพื้นบ้าน
อายุ 77 ปี จำนวน 1 คน
- ☐ ภาพต้นจีปูกปากบ่อน้ำดิบ
บนคอยน้ำบ่อดิบพระฤาษี
หมู่ 4 ต.ออนใต้ อ.สันกำแพง
จ.เชียงใหม่

● โดย...นิคม พรหมมาแพทย์